

ΑΡΧΑΙΟ-ΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΛΕΡΝΑΣ

ARCHAEOLOGICAL SITE OF LERNA

Διαδοχικές Μεσοελλαδικές Αψιδωτές Οικίες

Κατά τη Μεσοελλαδική περίοδο (2050/2000-1700/1675 π.Χ.: *Λέρνα V*) ανεγείρονται στη Λέρνα εκτός από ορθογώνιες και αψιδωτές οικίες, των οποίων η πρώτη εμφάνιση ανάγεται στην προηγούμενη περίοδο (Πρωτοελλαδική III: τέλη 3^{ης} χιλιετίας π.Χ.: *Λέρνα IV*).

Δύο διαδοχικές αψιδωτές οικίες είναι σήμερα ορατές στα ανατολικά της «Οικίας των Κεράμων», ενδεικτικές της μεγάλης ανοικοδόμησης που παρατηρείται την περίοδο αυτή (Σχ. 1). Η ανατολική και μεγάλο τμήμα της νότιας πλευράς τους είχαν καταστραφεί από τις εγκαταστάσεις του γερμανικού πολυβολείου που υπήρχε στη θέση αυτή κατά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο (Εικ. 1) και αποκαταστάθηκαν στη σημερινή τους μορφή από την Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών. Διατηρούνται μόνο τα λιθοκτίστη θεμέλια τους σε ύψος, το οποίο σε ορισμένα σημεία υπερβαίνει τα 0,80 μ. Η ανωδομή τους θα ήταν είτε από πηλό είτε από ωμές πλίνθους.

Η πρωιμότερη οικία, η «**Οικία D**», χρονολογείται στην πρώιμη φάση της Μεσοελλαδικής περιόδου (Εικ. 2). Διακρίνονται τουλάχιστον δύο φάσεις κατοίκησης της, καθώς καταστράφηκε από σεισμό και στη συνέχεια επισκευάστηκε. Και στις δύο φάσεις ένας κάθετος τοίχος διαχωρίζει το αψιδωτό δωμάτιο από τους άλλους χώρους (Σχ. 1: **τοιχοί 2, 3**). Στην πρώτη φάση ανήκει ο δυτικός τοίχος 2, του οποίου διατηρείται μόνο το βόρειο τμήμα, ενώ στη δεύτερη ο ανατολικός τοίχος 3, ο οποίος είναι σήμερα εμφανής. Το κεντρικό τμήμα του τοίχου 3, το οποίο έχει μικρότερο πλάτος, πιθανότατα αποτελεί το κατώφλι του ανοίγματος επικοινωνίας των δύο δωματίων.

Επίπεδος λίθος στο δάπεδο της πρώτης φάσης θεωρείται βάση ξύλινου στηρίγματος της οροφής. Στη δεύτερη φάση ανήκουν πήλινη λεκάνη (;) ως μέρος της οικοσκευής και βόθρος στον αψιδωτό χώρο της.

Η «**Οικία D**», αφού χρησιμοποιήθηκε για μεγάλο χρονικό διάστημα (Εικ. 3), καταστράφηκε από πυρκαγιά. Τα ερείπιά της στη συνέχεια ισοπεδώθηκαν, δημιουργώντας πρόσφορο έδαφος για την ανέγερση στο ίδιο σημείο της «Οικίας M», η οποία έχει παρόμοιο σχήμα αλλά μεγαλύτερες διαστάσεις και πιο επιμελημένη κατασκευή (Εικ. 4).

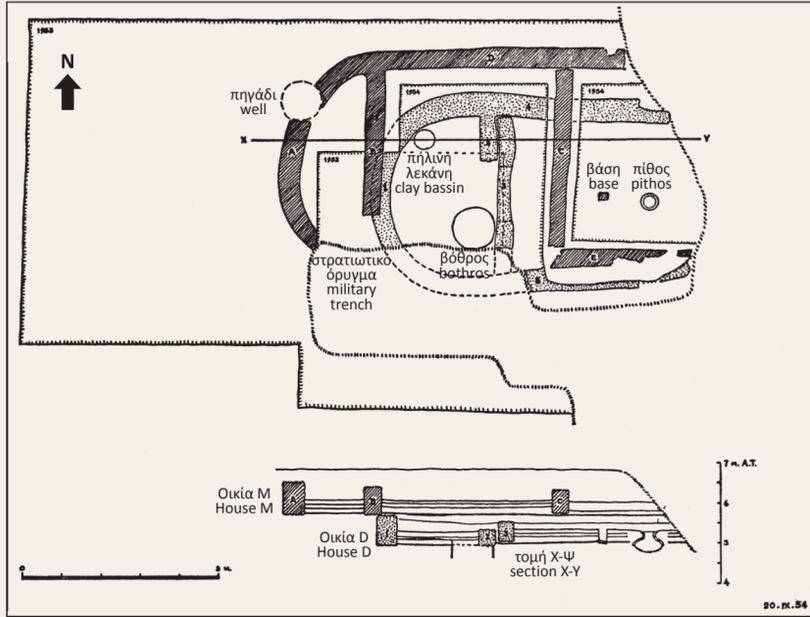
Η «**Οικία M**» διαθέτει επίσης αψίδα στα δυτικά και τουλάχιστον δύο κάθετους τοίχους, ανάμεσα στους οποίους διαμορφώνονται τρία δωμάτια ή δύο δωμάτια κι ένα βαθύ προστώο στα ανατολικά. Το πλάτος της υπολογίζεται στα 5,50 μ. και το σωζόμενο μήκος της στα 10,50 μ.

Η οικία έχει περισσότερες από μία κατασκευαστικές φάσεις. Στην αρχική ανήκουν η αψίδα με τον βόρειο κίεμο της και τον δυτικό κάθετο τοίχο (Σχ. 1: **τοιχοί A, D, B**), ενώ ο ανατολικός επέκταση και η προς ανατολικά επέκταση του νότιου επιμήκη τοίχου (Σχ. 1: **τοιχοί C, E**) είναι μεταγενέστερες προσθήκες. Τα τέσσερα δάπεδά της, που εντοπίστηκαν σε διαφορετικά βάθη, μαρτυρούν ότι η οικία καταστράφηκε, πιθανότατα από πυρκαγιά, και επιδιορθώθηκε τέσσερις φορές, μέχρι την οριστική εγκατάλειψή της. Χρησιμοποιήθηκε ως κατοικία τουλάχιστον από δύο έως τρεις γενιές ή και περισσότερες.

Η είσοδος αρχικά θα ήταν στα ανατολικά, αλλά αργότερα, μετά την προσθήκη του ανατολικού κάθετου τοίχου C, μεταφέρθηκε στα νότια. Άνοιγμα στο νότιο άκρο του δυτικού κάθετου τοίχου B προσέφερε πρόσβαση από τον κεντρικό χώρο προς το μικρό δωμάτιο της αψίδας, το οποίο θα αποτελούσε την αποθήκη ή το μαγειρείο της οικίας. Παρά το επίμηκες σχήμα της, ειδικά πριν την προσθήκη του ανατολικού κάθετου τοίχου, δεν υπάρχουν ενδείξεις για την ύπαρξη στηριγμάτων της οροφής.

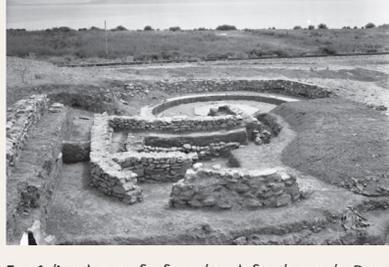
Δυτικά της «Οικίας M» έχουν έλθει στο φως λιγοστές ταφές που χρονολογούνται στην ίδια περίοδο με αυτήν (1800-1700 π.Χ. περίπου). Μετά την εγκατάλειψή της, προς τα τέλη της Μεσοελλαδικής περιόδου, η περιοχή χρησιμοποιήθηκε και πάλι για τον ενταφιασμό ενηλίκων και ανηλίκων ατόμων σε κιβωτιόσχημους τάφους αλλά και σε απλούς λάκκους (Εικ. 5).

Πολύ αργότερα, γύρω στα 430-410 π.Χ., η διάνοξη ενός πηγαδιού που σήμερα έχει πληρωθεί, προκάλεσε την καταστροφή τμήματος του καμπύλου δυτικού τοίχου της (Εικ. 6).

Σχ. 1. Κάτοψη και τομή των δύο διαδοχικών αψιδωτών Οικιών D και M. [Πηγή: Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα, Αρχείο Ανασκαφών Λέρνας].

Plan 1. Plan and section of the two successive apsidal Houses D and M. [Source: American School of Classical Studies at Athens, Lerna Excavations Archive].

Εικ. 1. Άποψη των διαδοχικών αψιδωτών οικιών D και M από δυτικά. Στο βάθος διακρίνεται το άλλοτε ευρισκόμενο στο σημείο εκείνο εκκενικό πολυβολείο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. [Πηγή: Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα, Αρχείο Ανασκαφών Λέρνας, έτος 1954].

Fig. 1. View of the successive apsidal Houses D and M from west, with the now lost WW II Gun Emplacement in the background. [Source: American School of Classical Studies at Athens, Lerna Excavations Archive, year 1954].

Εικ. 2. Τμήμα της Οικίας D κάτω από τη νεότερη Οικία M (άποψη από νότο). [Πηγή: Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα, Αρχείο Ανασκαφών Λέρνας, έτος 1954].

Fig. 2. Parts of House D under House M, from south. [Source: American School of Classical Studies at Athens, Lerna Excavations Archive, year 1954].

Εικ. 3. Αμαυρόχρωμη πρόχους (οικιακό σκεύος για την αποθήκευση και μεταγωγή υγρών) από τις αποθέσεις κατοίκησης της Οικίας D. [Φωτό Αρχαιολογικό Μουσείο Αργούς].

Fig. 3. Matt-painted jug (household utensil for storing and pouring liquids) from the habitation deposits of House D.

Εικ. 5. Κιβωτιόσχημος τάφος στην περιοχή της Οικίας M. [Πηγή: Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα, Αρχείο Ανασκαφών Λέρνας, έτος 1953].

Fig. 5. Cist grave in the vicinity of House M. [Source: American School of Classical Studies at Athens, Lerna Excavations Archive, year 1953].

Εικ. 6. Άποψη της αψίδας της Οικίας M από δυτικά. Διακρίνεται το κλασικό πηγάδι που κατέστρεψε μικρό τμήμα αυτής. [Πηγή: Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα, Αρχείο Ανασκαφών Λέρνας, έτος 1953].

Fig. 6. View of the apse of House M, from west. The classical well that destroyed a small part of it is still visible. [Source: American School of Classical Studies at Athens, Lerna Excavations Archive, year 1953].

Successive Middle Helladic Apsidal Houses

Both rectangular and apsidal houses were erected during the Middle Helladic period at Lerna (2050/2000-1700/1675 BC: *Lerna V*), the apsidal houses first appearing in the previous period (Early Helladic III, late 3rd millennium BC: *Lerna IV*).

Two successive apsidal houses are visible today to the east of the House of the Tiles, demonstrating the dense habitation and rebuilding activity noted for this period (Plan 1). The eastern and a large part of the southern side of the houses had been destroyed by a WWII German pillbox installed at this location (Fig. 1) and were restored to their current form by the American School of Classical Studies at Athens. Only the stone foundations of the houses survive to any height, which in some cases exceeds 0.80 m. Their superstructure would have been of clay or sun-dried mud brick.

House D, the earlier of the two, dates to the early phase of the Middle Helladic period (Fig. 2). At least two habitation phases are observed as the house was initially destroyed by earthquake and subsequently repaired. In both phases one interior partition wall separates the apsidal room from the other spaces of the house (Plan 1: **walls 2, 3**). To the first phase belongs the western wall 2, of which only the northern part is preserved; to the second phase belongs the eastern wall 3, which is visible today. The central part of wall 3, which has a smaller width, probably forms the threshold of an opening allowing communication between the two rooms.

A flat stone on the floor of the first phase was likely the base for a wooden support holding up the ceiling. To the second phase belongs a clay basin (?) as part of the household and a bothros in its apsidal room.

After remaining in use for a long period of time (Fig. 3), House D was destroyed by fire. Its ruins were levelled and the flat base was used to erect a new house of similar shape but of larger dimensions and more meticulous construction (House M) (Fig. 4).

House M was also apsidal on the west and had at least two partition walls, forming three rooms or two rooms and a deep porch on the east. The width is estimated to have been 5.50 m and the surviving length is 10.50 m.

House M also has more than one construction phases. To the first phase belong the apse with the east long as well as the west transverse wall (Plan 1: **walls A, D, B**), while the east transverse wall and the eastern extension of the south long wall (Plan 1: **walls C, E**) are later additions. The discovery of four successive floors testify to the fact that the house was destroyed, likely by fire, and repaired four times until its final abandonment. It was used as a residence for two or three generations, perhaps more.

The entrance would originally have been from the east, but later, after the addition of the east transverse wall C, it was relocated to the south. Additionally, an opening in the southern end of the original west transverse wall B offered access from the main room to the small apsidal room, which would have been the storeroom or the kitchen of the house. Despite the elongated shape of the house, and in particular its main room's before the addition of the east transverse wall, there are no indications of interior supports.

A few graves have come to light to the west of House M, dating to the same period as the house (ca. 1800-1700 BC). After the house's abandonment in the late Middle Helladic period, the area was again used for the burial of adults and children in cist graves and simple pits (Fig. 5).

Much later, around 430-410 BC, a well, which has now been filled in, destroyed part of the curving west wall of the house (Fig. 6).

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ

www.argolisculture.gr

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ 2021-2027

Partnership Agreement 2021-2027

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Program Peloponnisios

Co-funded by Greece and the European Union

Partnership Agreement 2021-2027

Program Peloponnisios